

Justyna Eska
Uniwersytet Jagielloński

SPECYFIKA ANGLOSASKIEGO MODELU PRAWNO-USTROJOWEGO I GOSPODARCZEGO NA PRZYKŁADZIE NOWEJ ZELANDII

ABSTRAKT

Artykuł prezentuje model prawno-ustrojowy i gospodarczy Nowej Zelandii. Czerpie on swoje uzasadnienie zarówno z tradycji historycznej tego kraju, jak i ze źródeł społecznych oraz kulturowych. Punktem wyjścia dla rozważań o ustroju jest wskazanie, że wzorcem dla nowozelandzkiego ustroju polityczno-prawnego stała się angielska tradycja konstytucyjnych rządów parlamentarnych i gabinetowych, źródłem zaś reguł, które rządzą procesem realizacji władzy politycznej przy braku konstytucji w znaczeniu formalno-prawnym, jest prawo precedensowe. Na tym tle przedstawiono rozwiązania wpisujące się w anglosaski model gospodarki, które Nowa Zelandia zaadaptowała do swoich warunków gospodarczych. Specyfika systemu gospodarczego w jego obecnym kształcie polega na efektywnym połączeniu udanej transformacji gospodarczej w kierunku neoliberalnego systemu rynkowego i aktywnego uczestnictwa w integracji regionu Azji i Pacyfiku.

Państwa anglosaskiego obszaru polityczno-kulturowego są nierozzerwalnie związane z kulturą prawno-ustrojową Anglii, a następnie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej¹. Angielska tradycja konstytucyjnych rządów parlamentarnych i gabinetowych stanowi ważny punkt odniesienia dla większości państw demokratycznych, w szczególności zaś anglosaskich. Najwierniejsze odzwierciedlenie brytyjski system konstytucyjny znalazł w niektórych dominach brytyjskich, a mianowicie w Australii, Kanadzie i Nowej Zelandii. Państwa te przez długie lata podlegały silnym wpływom tej kultury politycznej, dlatego też ich ustro-

---

¹ Unia personalna angielsko-szkocka została zawarta w 1603 r., a do prawnego połączenia obu królestw doszło w 1707 r. Monarchowie Anglii i Szkocji przybrali wówczas tytuły królów Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii (United Kingdom of Great Britain). Do zawarcia unii realnej z Irlandią doszło w 1800 r. W 1922 r. na mocy traktatu brytyjsko-irlandzkiego utworzono Wolne Państwo Irlandzkie, pozostające w unii personalnej z Wielką Brytanią. Niepodległość Republiki Irlandii uznano w 1949 r., podczas gdy sześć północnych hrabstw Irlandii – składających się na tzw. Ulster – pozostało w granicach Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. Por. M. Szczaniecki, *Powszechna historia państwa i prawa*, Warszawa 1995, s. 306–307.

je w sferze funkcjonowania aparatu państwowego, organizacji społeczeństwa czy w przyjętym systemie reguł politycznych prezentują rozwiązania charakterystyczne dla byłej metropolii.

Brytyjski system parlamentarno-gabinetowy kształtował się w wyniku wielowiekowej ewolucji ustroju angielskiego. Najważniejszym etapem tego procesu było wprowadzenie systemu rządów opartych o większość parlamentarną, co już na przełomie XVIII i XIX wieku wpłynęło na ograniczenie władzy królewskiej, zarówno w zakresie wyboru, jak i zwalniania ministrów. Stworzony system pozwolił parlamentowi (Izbie Gmin) sprawować ciągłą kontrolę nad rządem. Wraz z rozwojem praktyki konstytucyjnej, polegającej na przejmowaniu prawnej, politycznej i solidarnej odpowiedzialności przez ministrów gabinetu, doszło do neutralizacji politycznej osoby monarchy. Współcześnie obowiązuje zasada, że głowa państwa nie kieruje, a jedynie współuczestniczy w wykonywaniu władzy „za radą i zgodą ministrów”².

Parlament stał się instytucją suwerenną i wszechwładną w zakresie ustawodawstwa, faktycznie nieskrępowaną nawet ograniczeniami natury konstytucyjnej. Każda ustawa parlamentu podjęta zwykłą większością głosów może zmienić treść norm konstytucyjnych, gdyż nie mają one charakteru nadrzędnego wobec innych ustaw. Nie istnieje w związku z tym problem hierarchii ustaw czy kwestia ich niezgodności z konstytucją. Konstytucyjne przepisy normujące ustroj państwa pozostają nieskodyfikowane w jednym akcie prawnym, a w ich zakres wchodziły normy prawne nieposiadające najwyższej mocy prawnej w formalnym znaczeniu. Charakterystyczne także jest ich silne powiązanie z normami konwenansowymi, które nie są normami prawnymi *sensu stricto*.

Oparcie się systemu rządów państwowych o brytyjską praktykę ustrojową określane jest mianem modelu westminsterskiego (albo większościowego). Uznaje się, że model ten, opierający się na dziewięciu fundamentalnych założeniach, jest właściwy dla społeczeństw homogenicznych, tj. o niskim stopniu kulturowej segmentacji albo jej braku³. Z opisywanego modelu wywodzi się szereg elementów ustroju państwowego charakterystycznych dla systemów politycznych wspomnianych już brytyjskich dominiów, ale także Stanów Zjednoczonych, Irlandii czy Republiki Południowej Afryki.

² Na podstawie zasady: „król nie może czynić źle” (*The King can do no wrong*), zmodyfikowanej do słów: „król nie może działać sam” (*The King cannot act alone*), ukształtowała się instytucja kontrasygnaty aktów królewskich przez jego doradców. Początkowo byli to wysocy urzędnicy dworu wchodzący w skład rady królewskiej – od XVI w. tzw. Tajnej Rady (*Privy Council*), obecnie zaś są to ministrowie gabinetu. Por. E. Zwierzchowski, *Wprowadzenie do nauki prawa konstytucyjnego państw demokratycznych*, Katowice 1992, s. 140–141.

³ Podstawowe założenia modelu westminsterskiego to: koncentracja władzy wykonawczej w jednopartyjnym (większościowym) gabinecie, który dominuje nad parlamentem (fuzja władzy); asymetryczny bikameralizm; system dwupartyjny; jednowymiarowość systemu partyjnego; większościowy system wyborczy (okręgi jednomandatowe); unitarna i scentralizowana forma rządu; demokracja przedstawicielska; nieograniczona suwerenność parlamentu i „niepisana” konstytucja. Por. *Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porównawcza*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 2008, s. 28–29.

Jednym z państw, którego system rządów współcześnie w największym stopniu realizuje założenia modelu westminsterskiego – w jego „czystej” postaci – jest Nowa Zelandia. Obecność wzorców brytyjskich w tym kraju ma długą tradycję, a fakt ten znajduje swoje odbicie w przyjętych symbolach narodowych, które zarówno w werbalny, jak i wizualny sposób prezentują wartość i ciągłość historii, niepodzielnie związanej z dziejami Zjednoczonego Królestwa⁴.

Do podstawowych elementów porządku polityczno-prawnego Zjednoczonego Królestwa oraz państw na nim się wzorujących można zaliczyć w pierwszej kolejności brak oddzielenia stosowania prawa od jego stanowienia. Sędziowie bowiem, podejmując decyzje, uczestniczą w tworzeniu obowiązującego prawa. Drugą ważną zasadą jest celowe oparcie norm prawnych i rozstrzygnięć sądowych na wcześniejszych precedensach. W tradycyjnych obszarach systemu *common law* – za kolebkę którego uznaje się Wielką Brytanię – od XVIII, a nawet już końca XVII wieku obowiązuje instytucja prawnie wiążącego precedensu. Fundamentalną zasadą dla ukształtowania się anglosaskiej doktryny precedensu jest zasada *stare decisis*⁵.

Źródłem reguł, które rządzą procesem realizacji władzy politycznej w Nowej Zelandii, jest więc w znacznej mierze prawo precedensowe (*case law*), obejmujące orzecznictwo sądowe w sprawach dotyczących materii konstytucyjnej, ale także prawo kontraktów (zobowiązań), prawo deliktów, prawo własności czy sądową kontrolę nad działaniami organów administracji publicznej. Charakterystyczna dla anglosaskiego porządku prawnego doktryna precedensu stanowi szczególnie istotny element systemu konstytucyjnego państw charakteryzujących się brakiem istnienia konstytucji w znaczeniu formalno-prawnym.

Na konstytucję Nowej Zelandii składają się również normy prawa stanowionego, (*statute law*) zawarte w aktach podejmowanych jeszcze uchwałą parlamentu angielskiego, a następnie brytyjskiego, takie jak: Wielka Karta Swobód (Magna Carta), wydana pierwotnie w 1215 roku, Ustawa o prawach (Bill of Rights) z 1689 roku czy Ustawa o sukcesji (Act of Settlement) z 1701 roku. Akty prawa stanowionego są jednak interpretowane w świetle tradycji angielskiego *common law*, czyli w sposób, jakiego wymaga prawo precedensowe i zwyczaj.

Ponadto nowozelandzką konstytucję tworzą akty prawne wydawane przez organa władzy ustawodawczej i wykonawczej. Dokumentem, który, jak się uznaje, odegrał niezwykle doniosłą rolę w dziejach Nowej Zelandii i legł u podstaw powstania narodu nowozelandzkiego, jest Traktat z Waitangi (The Treaty of Waitangi) z 1840 roku. Szczególnie istotne znaczenie przypisuje się też Ustawie Konstytucyj-

⁴ W lewym górnym rogu flagi państwowej widnieje symbol Union Jack bandery brytyjskiej, natomiast hymn narodowy – na zasadzie analogii do brytyjskiego hymnu „Boże, chroń królową” (*God Save the Queen*) – nosi tytuł: „Boże, chroń Nową Zelandię” (*God Defend New Zealand*).

⁵ Zgodnie z tą zasadą, sądy przy orzekaniu są związane sposobem, w jaki uprzednio rozstrzygnięto podobne sprawy. Sądy niższych instancji, związane orzeczeniami sądów wyższej instancji, nie powinny zmieniać treści dotychczas stosowanego prawa. Swobodę w tym zakresie posiada jedynie brytyjski Sąd Najwyższy, którego nie wiążą własne orzeczenia, a także wyroki żadnych innych sądów. Por. M. Koszowski, *Anglosaska doktryna precedensu. Porównanie z polską praktyką orzecniczą*, Warszawa 2009, s. 21–22.

nej (Constitution Act) z 1986 roku, w której zebrano większość najważniejszych norm. Akt ten, przyjęty w typowej procedurze ustawodawczej, nie spełnia jednak warunków konstytucji w znaczeniu formalnoprawnym, a co najwyżej jej załączka (konstytucja niepełna)⁶.

Poprzez analogię z prawnymi systemami anglosaskimi, system konstytucyjny Nowej Zelandii funkcjonuje w oparciu o uporządkowany zbiór reguł, którego podstawą są konwenanse konstytucyjne (*conventions of the constitution*). Te niepisane normy kultury (moralności) politycznej, częściowo uformowane w drodze zwyczajowej a częściowo kontraktualnej, regulują znaczące kwestie ustrojowe. Czynnikiem decydującym o uznaniu określonej praktyki za konwenans konstytucyjny jest przekonanie o jego doniosłości i wysoki stopień utrwalenia się w świadomości społecznej. Całokształt norm składających się na konstytucję Nowej Zelandii charakteryzuje się wyjątkową elastycznością, ale właśnie ugruntowana praktyka oraz przekonanie społeczeństwa o posiadaniu przez niepisane normy konstytucyjne mocy prawnej stanowią na tyle istotny element kultury politycznej społeczeństwa, że gwarantują trwałość i niezmiennalność postanowień konstytucji⁷.

Wśród pozostałych nowozelandzkich rozwiązań prawnoustrojowych liczne analogie do brytyjskiego systemu konstytucyjnego można także odnaleźć w przyjętej w obu państwach trójczłonowej koncepcji suwerenności. Opiera się ona na podziale suwerennej władzy pomiędzy osobę monarchy i obie izby parlamentu. Ewolucyjnie, wraz ze zmniejszaniem się zakresu prerogatyw monarszych oraz rozwojem konwensansów konstytucyjnych, wybieralna izba niższa stała się elementem decydującym w bikameralnej strukturze parlamentu. Momentem przełomowym okazała się być likwidacja izby wyższej w 1950 roku. Obecnie uznaje się jednak, że nowozelandzki organ ustawodawczy zachował charakter organu dwuczłonowego, gdyż w jego skład niezmiennie wchodzi: monarcha (reprezentowany przez gubernatora generalnego) oraz jednoizbowy parlament (zwany Zgromadzeniem Ogólnym)⁸.

Podobnie jak Wielka Brytania, Nowa Zelandia jest państwem unitarnym, charakteryzującym się jednolitym obywatelstwem, jednolitym systemem prawnym oraz jednolitymi zasadami organizacji aparatu państwowego. Jednostki samorządu terytorialnego wykazują jednak pewną niezależność organizacyjną i funkcjonalną. W tradycji anglosaskiej bowiem prawo do samorządu społeczności lokalnej posiada charakter pierwotny i niezbywalny, a nadzór nad nim jest sprawowany przez sądy powszechne. W obecnej strukturze wymiaru sprawiedliwości rolę sadu najwyższej instancji pełni od 2004 roku Sąd Najwyższy. Zniesiono w ten sposób wielowiekowe prawo odwołania się do Komitetu Sądowego Tajnej Rady (Judicial Committee of the Privy Council)

⁶ W akcie tym brak istotnych regulacji dotyczących szczególnego trybu dokonywania w nim zmian. Nie zawiera on także przepisów normujących pozycję ustrojową gabinetu, jak i definiujących prawa i wolności obywatelskie. Por. A. Dańda, *Dominium jako forma ustrojowa państw anglosaskich*, Kraków 2009, s. 58.

⁷ E. Zwierzchowski, *op. cit.*, s. 32.

⁸ Pochodząca z nominacji Rada Legislacyjna została zlikwidowana w związku z przeprowadzaną przez konserwatywną Partię Narodową reformą ustrojową. Por. A. Dańda, *op. cit.*, s. 76.

z siedzibą w Londynie. Nie zachowano tym samym jednego z istotniejszych rozwiązań stanowiących silne ogniwo łączące Nową Zelandię z dawną metropolią.

Całokształt norm prawnych służących określeniu ustroju prawnego, dotyczy zarówno instytucji i zasad ustroju politycznego, jak i społeczno-gospodarczego. Choć Nowa Zelandia geograficznie nie leży na Zachodzie, jednak zaliczana jest do kręgu państw zachodnich z uwagi na jej stabilną sytuację społeczno-polityczną, rozwój gospodarczy, konkurencyjność na rynkach światowych, aktywność na arenie międzynarodowej oraz wysoki standard życia mieszkańców. Państwo to przyjęło założenia anglosaskiego modelu gospodarki i reprezentuje obecnie wolny i otwarty system realizujący program gospodarki neoliberalnej. Charakteryzuje się on niewielką rolą państwa, które występuje jedynie jako strażnik ustroju i praworządności oraz regulator polityki pieniężno-kredytowej. W anglosaskim modelu gospodarki sektor publiczny uznaje się za hamulec działalności gospodarczej, dlatego zadaniem państwa jest zapewnienie wyłącznie tzw. ram prawnych funkcjonowania mechanizmów rynkowych w warunkach wolnej konkurencji⁹.

Nowa Zelandia, choć u jej podstaw legła ugruntowana już tradycja anglosaska, dopiero od niedawna reprezentuje otwarty system gospodarczy. Państwo to, jako kolonia, a potem dominium, przejmowało stopniowo europejskie (ściślej: brytyjskie) wzorce kulturowe, polityczne i gospodarcze¹⁰. Historyczne bliskie więzi z europejskimi partnerami zostały jednak znacznie osłabione z uwagi na uwarunkowania zewnętrzne – oddalenie tego kraju od głównych centrów politycznych i gospodarczych (położenie geograficzne).

Nowa Zelandia, pozostając częściowo w izolacji na arenie międzynarodowej, po 1945 roku przeżywała okres prosperity, ale już wówczas funkcjonowała w oparciu o silny interwencjonizm państwowy, rozbudowany system świadczeń i nacjonalizację ważniejszych gałęzi gospodarki. Polityka interwencjonistyczna rządu prowadzona na szeroką skalę doprowadziła do wzrostu niemalże wszystkich wskaźników ekonomicznych, ale pozorne sukcesy gospodarcze końca lat 60. nie uchroniły gospodarki Nowej Zelandii przed zamknięciem w postaci barier dla handlu zagranicznego, ograniczania napływu inwestycji i coraz większego uzależniania się od współpracy z USA oraz państwami południowoazjatyckimi.

Pojawienie się niekorzystnych zmian, związanych ze stopniowym budowaniem podstaw „państwa dobrobytu” (*welfare state*), zaważyło już na początku lat 70. na zaostreniu się sytuacji gospodarczej i wyłonieniu się problemów z utrzymaniem ma-

⁹ Poza przykładem anglosaskim, reprezentowanym przez USA, Kanadę i Wielką Brytanię, wyróżnia się współcześnie trzy inne modele gospodarcze oparte na rynkowym mechanizmie regulowania gospodarki: społeczny, socjaldemokratyczny i wschodnioazjatycki. Por. E. Skawińska, K.G. Sobiech, K.A. Nawrot, *Makroekonomia. Teoretyczne i praktyczne aspekty gospodarki rynkowej*, Warszawa 2008, s. 49–50.

¹⁰ Okres kolonizacji brytyjskiej na terytorium Nowej Zelandii zapoczątkowany został pod koniec XVIII w. W 1840 r. ustanowiono na tym terytorium samodzielną kolonię brytyjską, a w 1907 r. nadano obszarowi status dominium. Zmiany w statusie prawno-politycznym państwa w pierwszej połowie XX w. zdecydowały o uzyskaniu przez nie niepodległości w 1947 r. Por. J. Lencznarowicz, *Australia*, Warszawa 2005, s. 56 i 432.

kroekonomicznej stabilności. System gospodarczy Nowej Zelandii ewoluował w kierunku, któremu bliżej było do modelu społecznego niż anglosaskiego (doszło nawet do pełnego zamrożenia cen i płac). Ta tendencja została powstrzymana dopiero przez głębokie zmiany systemowe zapoczątkowane w latach 80., które doprowadziły do liberalizacji, deregulacji i przekształceń instytucjonalnych. Konieczność ich przeprowadzenia podyktowana była zamiarem przewyciężenia stagnacji i wyzwolenia procesów wzrostowych, pozwalających na wyjście państwa ze stanu recesji¹¹.

Włączanie do systemu gospodarczego rozwiązań wpisujących się w ramy modelu anglosaskiego zapoczątkowane zostało w Nowej Zelandii wraz z pierwszą falą reform (określaną mianem „terapii szokowej”) przeprowadzonych w latach 1984–1987 przez Partię Pracy (Labour Party)¹². Laburzyści poddali diagnozie główne problemy gospodarcze kraju, tj. nadmiar wydatków publicznych, podatków i regulacji rządowych. Zniesiono kontrolę cen na większość towarów i usług oraz ograniczono subsydia dla gospodarki, w tym dla rolnictwa w 1987 roku, czyniąc ten sektor gospodarki w pełni wolnorynkowym¹³. Rząd skupił się na ograniczeniu roli państwa w gospodarce, prywatyzacji wielu jej gałęzi, reformie systemu podatkowego, edukacyjnego (Tomorrow's Schools), telekomunikacji, rynku pracy (Labour Relations Act z 1987 roku), a także nowatorskich reformach instytucjonalnych.

Poszukując niekonwencjonalnych rozwiązań – mających wpłynąć na podniesienie wydajności polityki gospodarczej – opracowano reformę wprowadzającą nowe zasady odpowiedzialności członków administracji rządowej, dzięki czemu ograniczono znaczny udział państwa w gospodarce, szkodzący jej sprawnemu funkcjonowaniu, i przerost biurokracji¹⁴. Jeszcze bardziej innowacyjną okazała się nowozelandzka reforma banku centralnego (Reserve Bank), który na jej podstawie otrzymał szeroki zakres autonomii i niezależność od rządu¹⁵. Nowa ustawa o banku centralnym z 1989 roku (The Reserve Bank of New Zealand Act) definiowała cel polityki pieniężnej, zorientowanej na osiągnięcie i utrzymanie stabilności ogólnego poziomu cen¹⁶. Ustawa przewidywała też zawarcie tzw. porozumienia w sprawie celów polityki (Policy Target Agreement, PTA).

Całkowitą transformację kraju kontynuowali w latach 1990–1994 konserwatyści z Partii Narodowej (National Party). Wszelkie prowadzone działania zmierzały przede wszystkim do podwyższenia konkurencyjności i efektywności gospodarki. Kolejny etap restrukturyzacji gospodarki zakładał między innymi przeprowadzenie

¹¹ J. Pietrucha, *Liberalizacja systemu gospodarczego na Antypodach (Australia i Nowa Zelandia)*, [w:] *System gospodarki rynkowej. Pozaeuropejskie modele gospodarcze*, red. S. Swadźba, Katowice 2001, s. 59.

¹² Reformy, zapoczątkowane w 1984 r., przeszły do historii pod nazwą „rogernomiki” (na wzór reaganomiki, przeprowadzanej w USA) od nazwiska ministra finansów Rogera Douglasa. Por. M. Nieć, P. Szykowny, *Kryzys gospodarczy w Nowej Zelandii w latach 1988–1994*, [w:] *Integracja regionalna – kryzysy gospodarcze*, red. K. Piech, Monografie i opracowania 521, Warszawa 2003, s. 299.

¹³ J. Winięcki, *Chcemy do Nowej Zelandii*, „Wprost” 2004, nr 30, dostępny na: <http://www.wprost.pl> [pobrano: 28.02.2010].

¹⁴ E. Skawińska, K.G. Sobiech, K.A. Nawrot, *op. cit.*, s. 50.

¹⁵ M. Nieć, P. Szykowny, *op. cit.*, s. 300.

¹⁶ A. Wojtyna, *Szkice o niezależności banku centralnego*, Warszawa – Kraków 1998, s. 128.

reformy systemu opieki społecznej i zdrowotnej, reformę podatkową ACC oraz przyjęcie nowego prawa pracy (Employment Contracts Act). W dołączonej do ustawy o banku centralnym tzw. Fiscal Responsibility Act z 1994 roku szczególny nacisk położono na klarowność zasad dotyczących odpowiedzialności zarządzających finansami publicznymi i elastyczność polityki fiskalnej¹⁷.

Nie bez znaczenia dla powodzenia procesu rozwoju i restrukturyzacji gospodarki Nowej Zelandii okazała się kwestia współpracy z Australią w ramach sprawnie działającego ugrupowania integracyjnego w wymiarze subregionalnym. W 1966 roku zaczęła funkcjonować umowa o wolnym handlu (New Zealand – Australia Free Trade Agreement, NAFTA), która pośrednio przyczyniła się do wzrostu handlu wzajemnego i zacieśniania relacji między obiema stronami porozumienia. W dobie globalizacji postanowiono zastąpić ją Układem o Rozszerzeniu Stosunków Ekonomicznych pomiędzy Australią i Nową Zelandią (The Australia – New Zealand Closer Economic Relations, CER) z 1 stycznia 1983 roku¹⁸.

System gospodarczy Nowej Zelandii, doświadczający od początku lat 80. XX wieku głębokich przemian systemowych opartych na działaniach liberalizacyjnych i deregulacyjnych, modelowo wręcz odzwierciedla specyfikę regionalizmu na obszarze Azji i Pacyfiku. Szczególną wagę przywiązuje się do inicjatyw liberalizujących rynek wewnętrzny, znoszenia barier w handlu i przepływie inwestycji, a także proeksportowych strategii rozwoju, mających na celu zmniejszenie zapóźnienia gospodarczego krajów regionu wobec czołówki światowej¹⁹. Ważną tendencją rozwojową jest kształtowanie się nieformalnej współpracy gospodarczej o subregionalnym i regionalnym charakterze, opierającej się na mechanizmach strefy wolnego handlu przy wzroście znaczenia instytucji międzyrządowych²⁰.

Specyfika systemu gospodarczego Nowej Zelandii, która zaadaptowała anglosaski model gospodarki do własnych warunków, polega na efektywnym połączeniu udanej transformacji gospodarczej w kierunku neoliberalnego systemu rynkowego i aktywnego uczestnictwa w integracji regionalnej. Nowa Zelandia w 1980 roku podpisała Regionalne Porozumienie o Handlu i Współpracy Gospodarczej między Krajami Południowego Pacyfiku (South Pacific Regional Trade and Economic Cooperation Agreement, SPARTECA), od 1966 roku jest członkiem Azjatyckiego Banku Rozwoju (Asian Development Bank, ADB). Prowadzi też działalność w ramach Forum Wysp Pacyfiku (Pacific Islands Forum)²¹. Czynny udział Nowej Zelandii w procesach

¹⁷ W ustawie sformułowano pięć zasad postępowania w celu: ograniczenia długu publicznego, a w rezultacie zmniejszenia jego uciążliwości dla budżetu i gospodarki; osiągnięcia i utrzymania właściwego poziomu wartości netto; rozsądnego zarządzania ryzykiem oraz realizowania spójnej polityki fiskalnej. Por. *ibidem*, s. 132.

¹⁸ Strefa wolnego handlu funkcjonuje od 1 lipca 1991 r. Porozumienie CER zawarto z uwagi na bliskość geograficzną, przynależność do tego samego kręgu kulturowego i wspólne doświadczenia historyczne, które czyniły z obu państw naturalnych partnerów na płaszczyźnie politycznej, kulturowej i gospodarczej. Por. E. Haliżak, *Stosunki międzynarodowe w regionie Azji i Pacyfiku*, Warszawa 1999, s. 293–295.

¹⁹ E. Haliżak, *op. cit.*, s. 438–439.

²⁰ *Ibidem*, s. 438.

²¹ Porozumienie z 1980 r. pozwoliło małym krajom południowego Pacyfiku, jak Fidżi czy Tuvalu, na pre-

regionalizacji subregionu Australii i Oceanii przejawia się ponadto w podejmowaniu multilateralnej współpracy w ramach WTO i zabieganiu o zacieśnianie więzów bilateralnych z partnerami gospodarczymi z innych zakątków świata, w tym z Unią Europejską i z państwami południowoazjatyckimi.

***Justyna Eska** – ur. w 1983 r., absolwentka politologii i stosunków międzynarodowych w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ. Członek Towarzystwa Naukowego Australii, Nowej Zelandii i Oceanii. Prace magisterskie: Konstytucyjny i międzynarodowy status mini monarchii europejskich oraz Europejska Tożsamość Bezpieczeństwa i Obrony na tle współpracy transatlantyckiej jako podstawy bezpieczeństwa międzynarodowego, obroniła w latach 2007 i 2008. Doktorantka w Katedrze Konstytucjonalizmu i Ustrojów Państwowych na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ. Przygotowuje rozprawę doktorską pt. System konstytucyjny Nowej Zelandii, pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Zięby. Zainteresowania badawcze koncentrują się wokół zagadnień prawnoustrojowych państw anglosaskich (ze szczególnym uwzględnieniem Nowej Zelandii), problematyki konstytucyjnej i statusu prawnomiędzynarodowego minipaństw europejskich, amerykańskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz relacji transatlantyckich.*